

PROBLEME DHE DISKUTIME

Emil Lafe

Rregulla drejtshkrimore që i ka shkelur koha *

Përmbledhje

Në përcaktimin e rregullave të drejtshkrimit të shqipes, po ashtu edhe të përjashtimeve nga rregullat, është marrë parasysh dendur ecuria e praktikës gjuhësore. Disa çështje për të cilat nuk ka pasur

* Shënim i autorit: *Prej shumë kohësh po merrem me plotësimin, saktësimin dhe përmirësimin e rregullave të drejtshkrimit të shqipes, për hartimin e të cilave kam pasur nderin të punoj së bashku me profesorët e mi E. Çabej, M. Domi e A. Kostallari. Përherë gjatë kësaj pune më është dukur se jam përpara tyre në një provë të vështirë. Jam përpjekur të bëj më të mirën sipas përvojës që kam fituar dhe shkollës që kam bërë pranë tyre që nga viti 1961, kur filloi hartimi i projektit “Rregullat e drejtshkrimit të shqipes”, që u botua më 1967, dhe më pas gjatë viteve të diskutimit të tij deri në Kongresin e Drejtshkrimit e sidomos gjatë punës për redaktimin përfundimtar të “Drejtshkrimit të gjuhës shqipe” (1973). Siç jam shprehur edhe tjetër herë, koha ka treguar se rregullat e drejtshkrimit të shqipes në tërësinë e tyre janë të qëndrueshme e racionale. Sipas bindjes sime, në fushën e drejtshkrimit ka punë për një limë të hollë dhe për disa plotësime e saktësime. E vetmja rregull e rëndësishme që ka nevojë për ndryshim, është ajo e paragrafit 37 “Shkrimi i emrave të përveçëm të huaj”. Sot janë të gjitha rrethanat kulturore e arsimore që lidhur me emrat vetjakë të huaj të rikthehet praktika e mëparshme e shkrimit të tyre sipas origjinalit, në pajtim edhe me praktikën e gjuhëve të tjera europiane e më gjerë, që shkruhen me alfabetin latin. Por krahas kësaj në shkrimin e emrave të përveçëm të huaj dalin edhe shumë çështje më të vogla ose anësore, të cilave jam përpjekur t’u gjej një zgjidhje sa më të arsyeshme. Botimi i këtij redaktimi të ri të rregullës në fjalë në revistën “Studime filologjike” shpresoj se do të japë shkas për rrahje mendimesh në numrat e ardhshëm. Dëshiroj të shpreh paraprisht mirënjohjen time të çiltër për çdo vërejtje e sugjerim që do të shprehin lexuesit e këtij varianti të ri të rregullës së paragrafit 37 të “Drejtshkrimit të gjuhës shqipe”.*

rregulla unike, janë njësuar më parë në praktikë dhe janë sanksionuar më pas në kodin e drejtshkrimit, p.sh. njësimi i shkrimit të bashkëtingëlloreve të zëshme fundore, d.m.th. mënjanimi i trajtave si *zok, gjemp, oris, zoq* etj. (që mund të përdroreshin paralelisht me *zog, gjemb, oriz, zogj*) u arrit më parë në praktikën e gjuhës së shkruar e pastaj u sanksionua si rregull (më 1956). Vetë autorët e projektit të drejtshkrimit të vitit 1951 pohojnë se “duke u shkruar gjuha e duke u përdorur si mjet kulture e marrëdhëniesh shoqërore, ka marrë një rrugë të mbarë në punë të zhvillimit e unifikimit të saj, janë kristalizuar thujse pakuptueshëm disa rregulla ...”. Ky vëzhgim i atëhershëm vlen edhe për kohën tonë. Praktika gjuhësore sidomos nga fundi i shekullit të shkuar e deri sot tregon se dy-tri rregulla të kodit drejtshkrimor të vitit 1973 (dhe ndonjë përjashtim) duhen riformuluar, duke marrë parasysh përdorimin e sotshëm në gjuhën e shkrimit. Në këtë artikull bëhet fjalë për disa rregulla drejtshkrimore që praktika i ka tejkaluar dhe propozohet përditësimi i tyre.

Fjalë kyçe: *rregulla drejtshkrimore, përdorimi gjuhësor, praktika shkrimore, përdorimi i shkronjës së madhe, shkrimi i emrave të huaj vetjakë, alfabeti latin*

I. LIDHUR ME DREJTSHKRIMIN E FJALËVE *EUROPË*, *EUROPIAN* DHE *ZOT*

1. Në “Drejtshkrimin e gjuhës shqipe” (1973) është përcaktuar se shkruhet *Evropë* dhe *evropian* e po kështu edhe fjalë të tjera të formuara prej tyre, si *evropianizoj*. Këto fjalë janë dhënë si përjashtime të rregulla që përcakton se “fjalët dhe emrat e përveçëm kryesisht me burim grek, latin a iliro-trak shkruhen dhe shqiptohen me **au, eu**, si: *autokton, autoritet, kozmonaut* etj.; *eufori, leukocite, neutron, pleurit, reumatizëm* etj.; *Aurora, Centaur-i, Glauk-u; Euripidi, Eubeja, Teuta* etj. Trajta *Evropë, evropian* i përgjigjet shqiptimit të greqishtes (*Evropi*) e deri diku edhe të turqishtes (*Avrupa*), po ashtu të gjuhëve të tjera fqinje ballkanike (bullgarishtja, serbishtja). Prandaj kjo trajtë fonetike **Evropë** u përhap në mbarë shqiptimin popullor. Kjo trajtë u pranua edhe në gjuhën e shkruar. Në fjalorin historik të shqipes të S. E. Mann-it¹, që mbështet te gjithë fjalorët e mëparshëm dhe në burime të tjera të paraluftës, gjejmë vetëm *Evropë, Evropas, Evropjan* (jo *Europë*).

Te udhëzuesit drejtshkrimorë të viteve 1948, 1951 e 1956 shkrimi i fjalëve me **au, eu** nuk është trajtuar dhe kështu as për *Evropë* e *evropian* nuk mbahet ndonjë qëndrim. Por te “Fjalor i gjuhës shqipe” (1954) gjejmë dy trajta:

¹ Mann, Stuart E.: *A historical albanian-english dictionary*. Longmans, Green and Co. LTD. London, 1948, 601 f.

europian (si trajtë kryesore) dhe *evropian*. Trajta e dytë ka qenë mbizotëruese në përdorim dhe prandaj te projekti i vitit 1967 e më pas edhe te “Drejtskrimi i gjuhës shqipe” (1973, § 36 d), ku është trajtuar së pari rregulla e shkrimit të fjalëve të huaja me **au**, **eu**, fjalët *Evropë* e *evropian* janë caktuar si përjashtime bashkë me *nevralgji*, *nevralgjik*, *nevrazeni*, *nevrazenik*, *nevrik*, me shpjegimin “në pajtim me shqiptimin e ngulitur prej kohësh”. Kështu janë shkruar këto fjalë edhe te “Fjalor i gjuhës së sotme shqipe” (1980) dhe te varianti i shkurtuar i tij (“Fjalor i shqipes së sotme”, 1984). Në variantin e ripunuar të këtij të fundit (Botimet Toena, 2002) janë shtuar fjalët *euro*, *-ja* dhe *euroatlantik*, *-e*, të shkruara me *eu* si fjalë të reja të huaja, por më anë tjetër po aty gjejmë: *evropian*, *evropianizoj*, *evropianolindor*, *evropianoperëndimor*, *indoevropian*, në pajtim me “Drejtskrimin”. Te “Fjalor i gjuhës shqipe” (2006) ka një zhvillim të ri: përveç *euro* e *euroatlantik*, janë shtuar edhe *euroçek*, *eurodeputet*, *europarlamentar*, *europoperëndimor*, *europol*², *eurovizion*. Te botimi më i ri i këtij fjalori (2020) të gjitha fjalët e mësipërme janë shkruar me **eu**, duke shtuar edhe *eurozonë* (aksidentalisht te ky fjalor mungon fjala *europian* si emër a mbiemër). Kësaj liste me fjalë që përmbajnë rrënjë *eur-*, mund t’i shtohen edhe emrat e përveçëm *Euratom*, *-i* dhe *Eurazi*, *-a*.

Sot në shtyp, në dokumente zyrtare etj., janë mbizotëruese trajtat me **eu**. Praktika e shkrimit të fjalës **Europë** dhe të gjithë fjalëve të tjera ku ajo hyn si element përbërës, e ka zëvendësuar tashmë formën e vjetër greko-sllave me *ev* me formën latine të gjuhëve perëndimore me **eu**.³ Megjithëse në shqiptim dëgjohet jo rrallë trajta *Evropë*, *evropian*, forma e shkruar me **eu** e gjithë vargut të fjalëve të mësipërme po ndikon që pak nga pak ajo të përgjithësohet edhe në shqiptim. Pra, vetë zhvillimi dhe praktika e gjuhës kanë dhënë përgjigjen për drejtskrimin dhe drejtsqiptimin e fjalës *Europë* dhe të gjithë vargut të fjalëve që përmbajnë rrënjën *eur-*.

2. Te “Drejtskrimi i gjuhës shqipe” (1973) nuk është përmendur a shkruhet me shkronjë të madhe apo me të vogël emri *Zot/zot*. Te § 75 i kreut VI (Përdorimi i shkronjave të mëdha), fjalët *allah* e *perëndi* janë cilësuar si emra të përgjithshëm dhe për këtë arsye do të shkruheshin me shkronjë të vogël. Vetëkuptohet se edhe *zot* do të shkruhej si ata. Emrat *Zot*, *Perëndi*, *Allah* shkruhen me shkronjë të madhe, kur kuptohen sipas feve monoteiste si qenia më e lartë e mbinatyrshme, e cila ka krijuar gjithësinë, botën e gjallë, njeriun dhe drejton gjithçka, p.sh.: *Le t’i lutemi Zotit/Perëndisë/Allahut; Falë*

² *Europol* dhe *Interpol* mendoj se merren si emra të përveçëm, e si të tillë nuk e kanë vendin në një fjalor shpjegues të përgjithshëm.

³ Forma me *ev-* ruhet në greqishte dhe në gjuhët sllave që përdorin alfabetin cirilik; nga gjuhët sllave që përdorin alfabetin latin, vetëm në çekishte e në sllovenishte shkruhen me *ev*: *Evropa*, *Evropan*, *evropský*; *Evropa*, *Evropejec*.

Zoti/Perëndisë/Allahut; Me shpresë te Zoti/Perëndia/Allahu; Se Zoti vetë e tha me gojë ... etj. Kur është fjala për fetë politeiste, ku nderohen shumë zota a perëndi e perëndesha, këto fjalë shkruhen me shkronjë të vogël jo vetëm në numrin shumë (p.sh. *Tempull kushtuar perëndive/zotave të Olimpiti*), por edhe në njëjës: *Afërdita njihej si perëndesha e bukurisë; Marsi ishte perëndia⁴ e (ose zoti i) luftës; Poseidoni ishte perëndia e (ose zoti i) qiellit, e rrufeve dhe e shiut* etj.

Emri *zot* dhe femërorja *zonjë* shkruhen me shkronjë të madhe kur përdoren për t'iu drejtuar në mënyrë zyrtare a me nderim personaliteteve shtetërore e të fushave të tjera, p.sh.: *Shumë i nderuar Zoti Kryeministër ... Shumë e nderuar Zonja Presidente*

Te § 82 i “Drejtskrimi”, që përcakton se emrat e festave kombëtare e ndërkombëtare shkruhen me shkronjë të madhe (p.sh. *28 Nëntori, 8 Marsi, 1 Maji ose Një Maji, Dita e Mësuesit, Dita Ndërkombëtare e Gruas, Viti i Ri* etj.) është vënë një shënim sipas të cilit emrat e festave fetare shkruhen me shkronjë të vogël. Edhe ky përjashtim sot ka rënë, ose, siç thuhet, e ka shkelur koha. Sot, ashtu si në gjuhët e tjera, shkruhen me shkronjë të madhe (edhe emërtimet me dy gjymtyrë): *Gëzuar Bajramin e Madh, Kurban Bajramin, Pashkët, Krishtlindjet a Kërshëndellat⁵, Novruzin!* ose: *Muaji i madhërueshëm i Ramazanit, Kreshmët e Mëdha, Mevludi, Nata e Kadrit, Nata e Mirë, ose E Premtja e Zezë, Java e Madhe, Ujët e Bekuar* etj.

II. SHKRIMI I EMRAVE TË PËRVEÇËM TË HUAJ

Arsyetim i shkurtër:

Gjatë Rilindjes emrat vetjakë të gjuhëve të huaja janë shkruar përgjithësisht sipas shqiptimit të tyre në gjuhët përkatëse. Arsyet kryesore për këtë besojmë se kanë qenë: a) mungesa e një alfabeti të vetëm me bazë alfabetin latin; b) vështirësia në leximin e emrave të huaj për shkak të nivelit kulturor të ulët të lexuesve. Me përgjithësimin e alfabetit latin të miratuar në Kongresin e Manastirit (1908) dhe me shpalljen e gjuhës shqipe si gjuhë zyrtare e shtetit të pavarur shqiptar (1913) vihet re se emrat vetjakë të huaj të gjuhëve që përdorin alfabetin latin janë shkruar sipas origjinalit. Kjo praktikë vijoi deri nga fillimi i

⁴ Emri *perëndi* është gramatikisht i gjinisë femërore, sepse thuhet: *O Perëndi e madhe!* (jo *O Perëndi i madh!*), prandaj edhe: *perëndia e luftës, e qiellit* etj. (dhe jo *i luftës, i qiellit*).

⁵ Disa emërtime festash fetare të krishtera përdoren në numrin shumë po edhe në numrin njëjës, si *Pashkët - Pashka, Krishtlindjet - Krishtlindja, Kreshmët - Kreshma;* vetëm në shumë përdoren *Kërshëndella-t, Rrëshajë-t.*

viteve '50 të shek. XX, kur u vendos që këta emra të shkruheshin sipas shqiptimit të tyre në gjuhët përkatëse, duke iu përshtatur sistemit grafik të shqipes. Gazetat “Bashkimi” dhe “Zëri i popullit” deri atëherë shkruanin gjenerali *Dwight Eisenhower*, gjenerali *Charles de Gaulle*, *Winston Churchill*, *Palmiro Togliatti*, *Albert Einstein*, *Frédéric Joliot-Curie* etj., por më pas këta emra u shkruan *Duajt Ajzenhauer*, *Sharl dë Gol*, *Uinston Çërçill*, *Toljati*, *Ajnshtajn*, *Frederik Zholio-Kyri*. Arsyet për këtë kthesë mendoj se kanë qenë: a) vështirësia në leximin e emrave të huaj për shkak të nivelit kulturor të ulët të lexuesve [Shqipëria sapo kishte dalë nga analfabetizmi (87 % më 1938) nëpërmjet kursesh kundër analfabetizmit]; b) burimi kryesor i informacionit politik dhe i literaturës shkencore u bë gjuha ruse, në të cilën emrat e huaj shkruhen me alfabetin cirilik, pak a shumë sipas shqiptimit, dhe përkthyesi shqiptar (që shumë herë njëjtte vetëm rusishten si gjuhë të huaj) nuk e dinte trajtën origjinale të emrit të huaj vetjak. Arsyet e ngjashme kanë ndikuar që të formulohej e të zbatohet një rregull e ngjashme edhe në Kosovë e në Maqedoni (Shih “Ortografija e gjuhës shqipe”, 1964, paragrafi “Emnat e përveçëm të huej”). Shkrimi i emrave të përveçëm të huaj, sidomos nga shek. XIX e këtej, është një çështje me interes gjuhësor e kulturor, që ia vlen të studiohet për periudha të veçanta me punime për master ose edhe disertacione doktorate.

Sot rrethanat historike e kulturore kanë ndryshuar rrënjësisht dhe rregulla e mësipërme, ndonëse e miratuar në Rezolutën e Kongresit të Drejtshkrimit, nuk ndihet si detyrim për t’u zbatuar. Emrat vetjakë të huaj me burim nga gjuhët që përdorin alfabetin latin, po shkruhen gjithnjë e më shumë në trajtën e origjinalit. Por në tekstet shkollorë për inerci vijon praktika e shkrimit sipas shqiptimit, p.sh. *Ajnshtajn*, *Herc*, *Lavuazje*, *Marks*, *Njuton*, *Shekspir*, *Xhejms Vat*, *Xhejms Xhaul* etj. Por është koha që edhe në gjuhën shqipe të zbatohet rregulla e përgjithshme: **në gjuhët që përdorin alfabetin latin, emrat vetjakë të këtyre gjuhëve shkruhen gjithnjë sipas origjinalit**. Në librat shkollorë në Turqi shkruhet: *Einstein*, *Heinrich Hertz*, *Karl Marx*, *Isaac Newton*, *William Shakespeare*, *James Watt*, *James Jaule*, *Robert Oppenheimer* etj., dhe mësuesi u shpjegon nxënësve si t’i shqiptojnë këta emra. Nuk ka asnjë arsye të veçantë që e njëjta praktikë të mos zbatohet edhe në shkollat shqipe, në Shqipëri, në Kosovë, në Maqedoninë e Veriut, në Malin e Zi dhe më gjerë.

Sot jemi në një fazë të ndërmjeme, ku, në shtypin masiv dhe në botime të tjera, nga njëra anë shkruhet, p.sh.: *Biden*, *Macron*, *Merz*, *Scholz*, *Trump* etj., dhe nga ana tjetër: *Bismark* (Bismarck), *Kastro* (Castro), *Klinton* (Clinton), *Benedeto Kroçe* (Benedetto Croce), *Kuisling* (Quisling), *Franç List* (Franz Liszt), *Karl Marks* (Marx), *Musolini* (Mussolini), *Puçini* (Puccini), *Rosini* (Rossini) etj. Por prirja drejt shkrimit sipas origjinalit është e qartë dhe e pakthyeshme. Sot shtëpitë botuese që botojnë letërsi të huaj ruajnë trajtën origjinale të emrit të autorit (*William Shakespeare* dhe jo *Uiliam Shekspir* si më

parë). Madje ka gjithfarë emrash të njerëzve të artit, të kulturës, të sporteve nga shumë vende të ndryshme të botës, që nuk dihet saktë si shqiptohen në gjuhët përkatëse dhe trajta e origjinalit mbetet e vetmja mënyrë shkrimi.

Rregulla e re:

§ 37 Shkrimi i emrave të përveçëm.

a) Në pajtim me praktikën e përgjithshme të gjuhëve që përdorin alfabetin latin, emrat vetjakë të këtyre gjuhëve shkruhen sipas grafisë origjinale, duke përfshirë përdorimin e vizës lidhëse dhe shkronjat e posaçme që nuk i ka alfabeti i gjuhës shqipe*.

Kështu shkruhen⁶:

Martti Ahtisaari, Dante Alighieri, Jeanne d'Arc, Carl Benz, Otto von Bismarck, Georges Bizet, Leonard Bloomfield, Niels Bohr, Georges Gordon Byron, Ludwig van Beethoven, Pierre Beaumarchais, Hector Berlioz, Björnsterne Björnson (ose Björnsterne Björnson), Franz Bopp, Johann Brahms, Johannes Calvinus, Luís de Camões (ose Camoens), Albert Camus, Ion Luca Caragiale, Giosue Carducci, Sean O'Casey, Miguel de Cervantes, Frédéric Chopin, Winston Churchill, Waclaw Cimochoowski, André Citroën, Feergus O'Connor, Charles Augustin de Coulomb, René Descartes, Gaetano Donizetti, Edith Durham, Antónin Dvořák, Alexandre Dumas, Anthony van Dyck, Albert Einstein, Dwight Eisenhower, Mihai Eminescu, Friedrich Engels, Gustave Flaubert, Jean-Bernard-Léon Foucault, Charles de Gaulle, Joseph Louis Gay-Lussac, Johann Wolfgang von Goethe, Vincent van Gogh, Heinrich Heine, Ho Chi Minh, Victor Hugo, James Joule, Lajos Kossuth, Maximilian Lambertz, Antoine-Laurent de Lavoisier, Jack London, Thomas Mann, Alessandro Manzoni, Karl Marx, Guy de Maupassant, James Clerk Maxwell, Gustav Meyer, Adam Mickiewicz, Charles de Secondat Montesquieu, Wolfgang Amadeus Mozart, Alfred de Musset, Isaac Newton, Martin Andersen Nexö (ose Nexø), Nguyen Van Troi, Franz Nopcsa, Ignacy Paderewski, Johann Heinrich Pestalozzi, Sándor Petöfi, Jules-Henri Poincaré, Ferdinand Porsche, Louis

* Për arsye teknike shkronjat e posaçme të disa gjuhëve, si **å, ä, ç, ı, ø, õ, ù, æ, œ, đ, ĺ, ŋ, ř, ſ, †** etj., nuk përdoren në botimet me karakter masiv.

Kjo rregull nuk ka parasysh shkrimin e emrave të huaj të personazheve të veprave letrare të përkthyer në gjuhën shqipe.

Fjalët e prejardhura prej emrash të tillë shkruhen sipas shqiptimit në gjuhën shqipe: *bajronizëm* (Byron), *darvinizëm*, *darwinist* (Darwin), *frojdizëm*, *frojdist* (Freud), *golizëm*, *golist* (de Gaulle), *kalvinizëm* (Johannes Calvinus), *kartezian* (Cartesius), *makartizëm* (McCarthy), *maltuzian* (Malthus), *marksizëm*, *marksist* (Marx), *shovinizëm* (Chauvin), *vagnerian* (Wagner) etj.

⁶ Rënditja sipas mbiemrit.

Pasteur, Jean Racine, Wilhelm Conrad Röntgen, Camille Saint-Saëns, Bedřich Smetana, Johann Strauss, William Shakespeare, Percy Bysshe Shelley, Friedrich Schiller, Madame de Staël, John Steinbeck, Sukarno, Wilhelm Tell, Lope de Vega, Giuseppe Verdi, Leonardo da Vinci, Vo Nguyen Giap, François Marie Arouet Voltaire, Richard Wagner, George Washington, James Watt etj.

Po kështu (por me shkronjë të vogël) shkruhen edhe emërtimet e njësisve të matjes që vijnë nga emra shkencëtarësh, si: *ampere, becquerel, coulomb, farad, henry, hertz, joule, newton, ohm, pascal, volt, watt, weber* etj.

Shënim. Disa emra shtetarësh ose personalitetesh të huaja do të përdoren në trajtën tashmë të ngulitur në gjuhën shqipe, pavarësisht nga trajta origjinale⁷, p.sh.: *Aleksandri I, Alfonsi i Aragonës, Napoleon Bonaparti, Burbonët, Dhimitri i Remë, mbretëresha Elizabeta, Frederik Barbarosa, papa Gjon Pali, Henriku IV, Janosh Huniadi, Jezu Krishti, Karli V, Katerina e Madhe, Kristofor Kolombi, Nikolla Kopernik, Luigji XIV, Ferdinand Magelani, Muhameti, car Nikolla, Nikolla Tesla, Nikollai V. Gogol, Pjetri i Madh, Plantagenetët, Rikard Zemërluani, mbretëresha Viktoria, Zarathustra* etj.

b) Emrat vetjakë të lashtësisë greko-romake e iliro-trake etj. shkruhen sipas traditës së vendosur në gjuhën shqipe në pajtim edhe me rregullat e pikave **a, b, ç, d, ë, f, i, j, ll, n, r** të paragrafit 36:

Adonis, Agamemnoni, Akili, Alkibiadi, Alkeu, Anakreonti, Anaksagora, Anteu, Apiani, Apoloni⁸, Aristarku, Aristofani, Aristoteli, Arkiloku, Arkimedi, Atena, Audata, Augusti, Augjiasi, Aurora, Baku, Belizari, Centauri, Cerberi, Cezari, Ciceroni, Ciklopi, Cincinati, Cirili, Dari, Dedali, Demetra, Demokriti, Demosteni, Diana, Diodori, Diogjeni, Diomedi, Dionizi, Dioskurët, Driadat, Edipi, Epaminonda, Eskili, Euklidi, Euripidi, Euterpi, Eutropi, Ezopi, Fedra, Fedri, Hamilkari, Hanibali, Hasdrubali, Hefesti, Hektori, Hekuba, Helena, Heliodori, Hera, Heraklidi, Herakliu, Herkuli, Hermiona, Hermogjeni, Herodi, Herodoti, Hesiku, Hesiodi, Hidra, Hiparku, Hiperioni, Hipsia, Hipokrati, Hipoliti, Homeri, Honori, Horaci, Izokrati, Jasoni, Jokasta, Jugurta, Jupiteri, Justiniani, Juvenali, Karonti, Kimera, Kriseida, Krisi, Krisipi, Krisobuli,

⁷ Kështu veprohet edhe në gjuhë të tjera, p.sh. mbretërit e Francës me emrin *Louis* në gjuhë të tjera quhen me trajtën vendëse të këtij emri: *Lajos, Ludvik, Ludwig, Luigi, Luis, Luj* etj.; po kështu: *Karl, Carl, Carlo, Charles; Pedro, Petar, Peter, Petr, Pierre, Pietari, Pietro* etj.

⁸ Emrat e tipit *Apollo - Apollonis, Cicero - Ciceronis, Leo - Leonis, Nero - Neronis* etj., që i përkasin lakimit të tretë të latinishtes, në gjuhën shqipe përdoren sipas temës së zgjeruar të rasave të zhdrejta: *Apolon-i, Ciceron-i, Leon-i, Neron-i* (Apoloni ishte biri i Zeusit; fjalimet e Ciceronit, papa Leoni, perandori Neron dhe jo *Apolo, Cicero, Leo, Nero*).

Kronosi, Kserksi, Leonida, Lukiani, Lukreci, Marsi, Mecena, Medeja, Metodi, Mërkuri, Miltiadi, Mitridati, Nausika, Neroni, Nestori, Odiseu, Oktaviani, Pelidi, Penelopa, Perikliu, Pindari, Pitagora, Platoni, Plauti, Pleurati, Plutarku, Polibi, Prometeu, Ptolemeu, Salusti, Saturni, Simonidi, Solomoni, Spartaku, Taciti, Telemaku, Teodoriku, Teodosi, Teokriti, Teti, Teuta, Tezeu, Uliksi, Virgjili etj.

c) Emrat e huaj të vendeve shkruhen sipas traditës së përdorimit të tyre në gjuhën shqipe ose sipas shqiptimit, në përshtatje me fonetikën e shqipes. Me përjashtim të **rr**-së bashkëtingëlloret dyfishë të këtyre emrave nuk ruhen në shkrim në gjuhën shqipe:

*Alaskë, Aleksandri-a, Alto-Adixhe, Amazonë, Amerika e Veriut, Amerika e Jugut, Anadoll, Angli, Antarktidë, Apenine-t, Arktik-u, Atlantik-u, Azerbajxhan, Azore-t, Bangladesh, Bavari, Bejrut, Belgjikë, Beluçistan, Beograd, Bernë, Bohemi, Bolonjë, Bon, Bordo, Bosfor, Bruksel, Budapest, Bukuresht, Burkina Faso, Çeçeni-a, Dallas, Danub, Dardanele-t, Delhi, Dresden, Elbë, Erevan, Filipine-t, Follorinë, Goteborg, Groenlandë, Gjenevë, Gjenovë, Gjermani, Gjibraltari, Hagë, Hainan, Hartum, Havai, Havanë, Helsinki, Himalaja, Janinë, Jenisei, Johannesburg, Kajro, Kaliforni-a, Kalkutë, Kamboxhë, Karlovi-Vari, Kashmir, Kaukaz, Kazan, Këln, Kinë, Kolorado, Kongo, Kopenhagë, Korfuz, Kostur, Krakov, Kretë, Krime, Lajpcig, Leningrad, Lesbos, Letoni, Lihtenshtajn, Lindja e Largët, Lindja e Mesme, Lituani, Lhasa, Liverpul, Lodz, Londër, Los Anxheles, Lozanë, Luarë, Lubianë, Malmo, Mançester, Melburn, Misisipi, Moskë, Mumbai, Mynih, Napoli, Neva, Niagara, Novi-Sad, Nju-Jork, Nju-Orleans, Odesa, Onega, Oslo, Otava, Paris, Pekin, Poznan, Pragë, Prusi, Qipro, Rejktivik, Rin-i, Rio-de-Zhanejro, Rodos, Sahalin, Saksoni, San-Francisko, San-Paolo, Sankt-Peterburg, Sarajevë, Selanik, Senë, Sidnei, Silezi, Skoci, Sofje, Stamboll, Stokholm, Stari-Tërg⁹, Suedi, Suez, Shangai, Shlesvig-Holshtajn, Tajlandë, Tërnovo, Tokio, Tunizi, Tyingi, Uashington, Valencia, Varshavë, Republika e Venedikut (por sot Venecie), Vyrtemberg, Xhamajka, Zagreb etj.**

Arras, Andorra, Kamberra, Londonderri, Sierra-Leone etj.

S h e n i m 1. Emrat e përveçëm (të personave e të vendeve) nga gjuhët sllave lindore (rusishtja, bjellorusishtja, ukrainishtja), që shkruhen me alfabetin

⁹ Bashkëtingëlloret **l** e **r** rrokjeformuese të disa gjuhëve sllave shkruhen përkatësisht *ël, ër* te emrat e vendeve, si: *Vëltava (Vltava), Stari-Tërg (Stari Trg), Tërnovo (Trnovo)* etj.

* Për shkrimin e kategorive të veçanta të emrave të përveçëm me prejardhje të huaj shih pikat përkatëse të § 36 të këtij kreu. Një listë më e zgjeruar me emra të huaj vendesh jepet në “Fjalorin drejtshkrimor të gjuhës shqipe”.

cirilik, pavarësisht nga mënyra e shqiptimit me **I** apo me **II** në këto gjuhë, shkruhen përgjithësisht me **1**, në pajtim me traditën e vendosur prej kohësh në gjuhën shqipe për shumicën e shembujve:

Dobrolubov, Glinka, Gogol, (Jakub) Kolas, (Aleksandra) Kolontai, (Janka) Kupala, Kuriloviç, Larisa, Lavrov, Lermontov, Lobaçevski, Lomonosov, Ludmila, Luiza, Lunaçarski, Mihail, Mihajlov, Mikola, Molotov, Oblomov, Orlov, Pavel, Pavlo, Pavlov, Ruslan, Solzhenicin, Sverdlov, Sholohov, Tolstoi, Vladimir, Volodarski, Volodimir, Volodja, Vsevolod etj.;

Aral, Arhangelsk, Altai, Bajkal, Balkash, Çernobil, Jalta, Jaroslav, Kaluga, Kolima, Komsomolsk-mbi-Amur, Ladoga, Luck, Lugansk, Lvov, Mahaçkala, Orel, Petropavlovsk, Poltava, Tula, Ural, Valaam, Vladimir, Vladivostok, Volokolamsk, etj., por: Bjellorusi, Vollga, Vollgograd.

Emrat e vendeve nga çekishtja, polonishtja e sllovakishtja shkruhen me **I** pavarësisht nga shqiptimi në gjuhët përkatëse:

Bjalistok, Bratislava, Kladno, Lodz, Lublin, Olomouc, Poloni, Vëltava, Vistula, Vroclav etj.; por: *Slovaki.*

Po kështu edhe emrat e përveçëm (të personave e të vendeve) nga serbishtja, kroatishtja, boshnjakishtja¹⁰:

Miladin, Milan, Milorad, Milosh, Tesla etj.;
Banja-Luka, Bjelo-Polje, Tuzla, Zlatibor etj.;
 por: *Jugosllavi, Sllavoni, Sllaveni,*

Emrat e përveçëm të gjuhëve sllave jugore që kanë kundërvënien **I** (qiellzore) - **II** (prapaqiellzore) (bullgarishtja, maqedonishtja) shkruhen me **I** ose me **II** sipas shqiptimit në gjuhën përkatëse ose sipas traditës së ngulitur në gjuhën shqipe:

Gjevgejelia, Kalin, Milev, Përliçev, Pleven, Plovdiv, Rila, Veles etj.
Bllagojev, Bllazhe, Bullgari, Dellçevo, Jamboll, Kirill (por: Ciril, cirilik), Lloveç, Millosllav, Mlladenov, Nikolla, Sllavejkov etj.

S h ë n i m 2. Emrat vetjakë me **-ij** të burimit rus shkruhen me **-i**:

Belinski, Çajkovski, Dostojevski, Gorki, Musorgski, Stanislavski, Trocki etj.

S h ë n i m 3. Emrat vetjakë nga greqishtja mesjetare dhe e re shkruhen zakonisht sipas shqiptimit, p.sh.:

Dora Bakojani, Aleksis Cipras, Odhiseas Elitis, Maria Faranduri, Gjeorgjios Haxhidhaqis, Maria Kalas, Nikos Kazanxaqis, Joanis

¹⁰ Këto gjuhë nuk kanë **I** prapagjuhore (të velarizuar) si shqipja.

Metaksas, Qiriakos Micotaqis, Mihal Paleologu, Gjeorgjios Papadhopulos, Demis Rusos, Jorgos Seferis, Miqis Theodhoraqis, Ana Visi etj.;

këta emra mund të shkruhen edhe sipas transliterimit ndërkombëtar: *Dora Bakoyanni, Maria Callas, Odysseas Elytis, Maria Farantouri, Georgios Hatzidakis, Nikos Kazantzakis, Ioannis Metaxas, Kyriakos Mitsotakis, Mikhael Palaiologos, Georgios Papadopoulos, Demis Roussos, Giorgios Seferis, Mikis Theodorakis, Aleksis Tsipras, Anna Vissi etj.* Në të njëjtin tekst duhet zbatuar e njëjta mënyrë shkrimi.

Emrat e personave të pakicës kombëtare greke në Shqipëri shkruhen sipas regjistrimit të tyre në gjendjen civile, p.sh.: *Niko Gjini, Thodhori Mastora, Irini Qirjako, Lefter Talo etj.*

S h ë n i m 4. Emrat vetjakë kinezë, si edhe emrat japonezë e koreanë¹¹, shkruhen sipas sistemeve standarde të transliterimit të tyre me alfabetin latin, që praktikohen në vendet përkatëse si edhe në gjuhët që përdorin alfabetin latin, p.sh.:

*Cao Xueqin, Chen Yinqe, Chiang Kai-shek, Deng Xiaoping, Guo Moruo, Lao She, Laozi, Liu Shaoqi, Lu Sin, Mao Tse-tung, Sun Yat-sen, Xi Jinping, Xunxi, Zeng Fanzhi, Zhou Enlai etj.*¹² Trajtat e përdorura më parë si: *Çan Kai Shek, Çu En Lai, Go Mo Zho, Liu Shao Çi, Mao Ce Dun, Sun Jat Sen, Ten Hsiao Pin etj.*, nuk janë të këshillueshme për t'u përdorur më tej, por mund të vihen në kllapa si sqarim, p.sh. *Guo Moruo (Go Mo Zho) Kryetar i Akademisë së Shkencave të RP të Kinës 1949-1978; Zhou Enlai (Çu En Lai), Kryeministër i Republikës Popullore të Kinës në vitet 1949-1976.* Emri i filozofit *Konfuci* shkruhet sipas trajtës së latinizuar që përdoret në gjuhët europiane.

Po kështu edhe emrat japonezë e koreanë:

Kenichi Fukui, Kohei Uchimura, Makoto Kobayashi, Shinzo Abe, Tetsu Katayama, Yasunari Kawabata etj.;

Han Kang, Kim Dae-jung, Kim Il-sung, Pak Chang-ae (ose Pak Den-ai) etj.

S h ë n i m 5. Emrat vetjakë të botës arabe të sotme shkruhen sipas sistemit të transliterimit të tyre në alfabetin latin, që praktikohet në vendet arabe si edhe në gjuhët që përdorin alfabetin latin, p.sh.:

¹¹ Në këto gjuhë vihet përpara mbiemri (emri i familjes), pastaj emri i veçantë vetjak.

¹² Për disa emra kinezë përdoren dy trajta shkrimi, p.sh. *Guo Moruo* ose *Kuo Mo-jo*, *Mao Tse-tung* ose *Mao Zedong*, *Zhou Enlai* ose *Chou En-lai*.

Faisal ibn Abdulaziz, Habib Borguiba, Houari Boumedienne, Abdelaziz Bouteflika, Naguib Mahfouz, Zayed bin Sultan Al Nahyan, Gamal Abed al Nasser, Anuar Al Sadat, Ahmed Zewail etj.

S h ë n i m 6. Emrat vetjakë me burim nga feja islame që përdoren në Turqi, si edhe te shqiptarët, mund të shkruhen edhe sipas traditës së gjuhës shqipe, p.sh.:

Celal (Xhelal), Hikmet (Hiqmet), Kemal (Qemal), Kenan (Qenan), Recep (Rexhep), Süleyman (Sulejman), Yaşar (Jashar), Yusuf (Jusuf) etj.

S h ë n i m 7. Emrat arbëreshë të personave e të vendeve shkruhen sipas traditës arbëreshe-shqipe dhe në kllapa vihet (kur është e nevojshme) trajta sipas italishtes, p.sh.:

Jeronim De Rada (Girolamo De Rada), Gjergj Guxeta (Giorgio Guzzetta), Dhimitër Kamarda (Demetrio Camarda), Nikollë Keta (Nicolò Chetta), Zef Krispi (Giuseppe Crispi), Mikel Markiano (Michele Marchianò), Zef Skiroi (Giuseppe Schirò), Jul Variboba (Giulio Variboba) etj.;

Hora e Arbëreshëve (Piana degli Albanesi), Kazallveq - Kazallveqi (Casalvecchio di Puglia), Kuntisë - Kuntisa (Contessa Entellina), Maq - Maqi (Macchia Albanese), Mbuzat - Muzati (San Giorgio Albanese), Puhëri - Puhëriu (Pallagorio), Spixanë - Spixana (Spezzano Albanese), Strigar - Strigari (San Cosmo Albanese), Shën Mitër - Shën Mitri (San Demetrio Corone), Shën Sofi - Shën Sofia (Santa Sofia d'Epiro), Vakaric - Vakarici (Vaccarizzo Albanese) etj.

ç) Emrat e huaj të personave marrin trajta rasore sipas rregullave të gramatikës së gjuhës shqipe. Mbaresat e lakimit të emrave të huaj nga gjuhët që shkruhen me alfabetin latin, ndahen me vizë nga emri:

*simfonitë e **Beethoven-it**, opera “Karmen” e **Bizet-së**, komeditë e **Caragiale-s**, operat e **Donizetti-t**, kujtimet e **De Gaulle-it**, zbulimet e **Einstein-it**, lavjerrësi i **Foucault-së**, veprat e **Goethe-s**, romanet e **Hemingwai-t**, eksperimentet e **Lavoisier-së**, romanet e **Manzoni-t**, ligjet e **Newton-it**, teoria e **Saussure-it**, romanet e **Stendhal-it**, tragjeditë e **Shakespeare-it**; studimet shqiptare të **Franz Nopcsa-s**, jeta e **Marie Skłodowska-Curie-së**, operat e **Bedřich Smetana-s**, filozofia e **Baruch Spinoza-s**, zbulimet e **Alessandro Volta-s**¹³; “Emili” i **Rousseau-it** etj.*

¹³ Përdorimi i vizës është i nevojshëm për të shmangur rastet kur zanoret **-i**, **-u** ose **-a** fundore të emrit mund të merren gabimisht si mbaresa të lakimit të shqipes, p.sh. *Pestalozzi, Pestalozzi-t, Pestalozzi-n; Eminescu, Eminescu-t, Eminescu-n; de Vega, de*

Emrat që dalin më bashkëtingëllore, marrin mbaresat rasore të lakimit të parë (-i, -it, -in), përkatësisht të lakimit të dytë (-u, -ut, -un – ata që dalin më -g, -k, -h fundore), p.sh.:

Nils Bohr-i (Bohr-it, Bohr-in), Isaac Newton-i, William Shakespeare-i; Edvard Grieg-u, Honoré de Balzac-u, Johann Sebastian Bach-u etj.

Emrat që shqiptohen me zanoren **á** ose **ó** të theksuar në fund, marrin mbaresën -i në trajtën e shquar dhe lakohen sipas lakimit të parë, p.sh.:

(Eugène) Delacroix-i, (Émile) Zola-i; Nicolas Boileau-i (Boileau-it, Boileau-in), Denis Diderot-i, Léon Foucault-i, Victor Hugo-i, François de La Rochefoucauld-i, Jean-Jacques Rousseau-i etj.

Emrat që shqiptohen me zanoren **-é, -í, -ú** ose **-ý** të theksuar në fund, marrin mbaresën -ja në trajtën e shquar me dhe lakohen sipas lakimit të tretë, p.sh.:

Bizet-ja (Bizet-së, Bizet-në), Fouché-ja, Lavoisier-ja, Poincaré-ja; Coty-ja, Platini-ja, Thierry-ja; Pompidou-ja; Camus-ja, Trochu-ja etj.

Emrat që shqiptohen me zanoren **-e** ose **-o** të patheksuar në fund, marrin mbaresën -ja në trajtën e shquar dhe lakohen sipas lakimit të tretë, p.sh.:

Ion Luca Caragiale-ja (Caragiale-s, Caragiale-n), Benedetto Croce-ja, Goethe-ja, Heine-ja etj.;

Fidel Castro-ja (Castro-s, Castro-n), Aldo Moro-ja, Pablo Picasso-ja, Marco Polo-ja etj.

Për dijeni:

Shembuj nga gjuhë që shkruhen me alfabetin latin, në të cilat lakohen emrat e përveçëm

shqip	Simfoni të Beethoven-it	Eksperimente të Lavoisier-së
angl.	Beethoven's symphonies	Lavoisier's experiments
bask.	Beethovenen Sinfoniak	Lavoisierren esperimentuak

Vega-s, de Vega-n etj. (khs. *Beethoven-i, Beethoven-it, Beethoven-in*). Trajtat e rasave të zhdrejta të emrave të familjes që dalin më zanoren **-a** të patheksuar, mund të shqiptohen edhe sipas tipit të lakimit të tretë, d.m.th. *Nopçës, Nopçën; Smetanës, Smetanën; Spinozës, Spinozën* etj.

çek.	Beethovenovy symfonie	Lavoisierovy experimenty
dan.	Beethovens symfonier	Lavoisiers eksperimenter
est.	Beethoveni sümfooniat	Lavoisieri katsed
fin.	Beethovenin sinfoniat	Lavoisierin kokeet
gjerm.	Beethovens Symphonien	Lavoisiers Experimente
let.	Bėthovena simfonijas	Lavuazjė eksperimenti
lit.	Bethoveno simfonijos	Lavoisier eksperimentai
pol.	Symfonie Beethovena	Eksperymenty Lavoisiera
romisht	E Beethovenesqe simfonie	E Lavoisier-esqe eksperimenturā
turq.	Beethoven'in Senfonileri	Lavoisier'in deneyleri

Rregulla e vjetër (1973)

§ 37

Shkrimi i emrave të përveçëm të huaj mbështetet përgjithësisht në shqiptimin e tyre në gjuhët përkatëse, duke iu përshtatur sistemit grafik të shqipes. Me përjashtim të **rr**-së, bashkëtingëlloret dyfishe të këtyre emrave nuk ruhen në shkrim në gjuhën shqipe*.

Kështu, shkruhen:

Aligieri, Atila, Bajron, Bethoven, Bop, Brams, Çehov, Dostojevski, Dvorzhak, Dyma, Eminesku, Fadejev, Gëte, Gorki, Hajne, Hygo, Kamoensi, Karaxhale, Karduçi, Kozhbuk, Kujbishev, Lu Sin, Manxoni, Mickieviç, Monteskjë, Maxart, Myse, Pestaloci, Petëfi, Rabindranat Tagore, Rasin, Saltikov-Shedrin, Sun Jat Sen, Shekspir, Sheli, Shiler, Shopen, Shtajnbek, Tomas Man, Turgeniev, Vagner, Vilhelm Tel, Volter, Zhan-Zhak Ruso etj.; Amazona, Azerbajxhan, Bejrut, Bohemi, Bolonjë, Bombei, Bon, Bordo, Budapest, Bukuresht, Delhi, Dresden, Filipinet, Hagë, Hartum, Havai, Havanë,

* Në shfaqjen e parë të një emri të kësaj kategorie mund të shënohet në kllapa edhe shkrimi i tij sipas grafisë së gjuhës nga buron.

Helsinki, Jenisei, Johanesburg, Kajro, Kalkuta, Kaukaz, Këln, Kopenhagë, Krakov, Lajpcig, Leningrad, Lihtenshtajn, Liverpool, Lozanë, Luarë, Majakovski, Majer, Mançester, Melburn, Misisipi, Misuri, Napoli, Neva, Niagara, Nju-Jork, Odesa, Onega, Oslo, Otava, Pragë, Rio-de-Zhanejro, Sahalin, Senë, Sidnei, Sofje, Stokholm, Suez, Tajlandë, Tula, Tunizi, Uashington, Valencia, Varshavë, Vyrtemberg, Xhamajka etj.; Arras, Andorra, Kamberra, Sierra Leone etj.

Shënim 1. Emrat e përveçëm të gjuhëve sllave, pavarësisht nga mënyra e shqiptimit të 1-së në këto gjuhë, shkruhen përgjithësisht me 1:

Arhangelsk, Bajkal, Bjalistok, Blagojev, Bratislava, Dobrolubov, Glinka, Gogol, Jalta, Kaluga, Ladoga, Lermontov, Lobaçevski, Lomonosov, Lodz, Lublin, Ludmila, Lugansk, Lunaçarski, Milan, Milorad, Milosh, Mladenov, Oblomov, Parlov, Poloni, Ruslan, Sverdlov, Tula, Ural, Vladimir, Vladivostok, Volodarski, Volodja, Vroclav etj.

Shënim 2. Emrat e përveçëm me -ij të burimit rus shkruhen me -i:

Belinski, Çajkovski, Dostojevski, Gorki, Musorgski, Stanislavski etj.

Shënim 3. Disa emra të përveçëm me prejardhje të huaj shkruhen sipas traditës së ngulitur prej kohësh në gjuhën shqipe:

*Bruksel, Kazan, Korfuz, Moskë, Orel, Paris, Selanik, Stamboll, Suedi, Vjenë, Zvicër etj.**

SUMMARY

Orthographic rules that have been overcome by time

In determining the orthographic rules of Albanian, as well as the exceptions to the rules, the progress of linguistic practice has been closely taken into account. Some issues for which there were no unique rules were previously unified in practice and later sanctioned in the spelling code, e.g. the unification of the writing of final voiced consonants, i.e. the elimination of forms such as *zok, gjemp, oris, zoq* etj. (that could be used in parallel with *zog, gjemb, oriz, zogj*) was first achieved in the practice of the written language and then sanctioned as a rule (in 1956). The authors of the 1951 orthographic project themselves claim that "as the language is written and used as a means of culture and social relations, it has taken a successful path towards its development and unification, and certain rules have crystallized almost

* Për shkrimin e kategorive të veçanta të emrave të përveçëm me prejardhje të huaj, shih pikat përkatëse të § 36 të këtij kapitulli.

unnoticed...”. This observation from that time also applies to our time. Linguistic practice, especially from the end of the last century until today, shows that a few rules of the 1973 orthographic code (and some exceptions) need to be reformulated, taking into account today's usage in the written language. This article addresses the following issues:

1. “Orthographic rules” (1973, § 36 d) determines that *Evpërë, evropian*, should be written as an exception to the general rule, according to which names originating from ancient Greek and Latin with *au, eu* in these languages, are also written this way in Albanian (*autor, mauzole, neurolog, pleurit* etc.). The popular pronunciation *Evpërë* reflects the influence of Greek *Ευρώπη*, Turk. *Avrupa* and neighboring Slavic languages. But today it is increasingly being written *Europë, europian, europianizim* (also under the influence of words like *euro, euroatlantik, eurodeputet, eurovizion* etj.), i.e. just like in other languages of our continent, which use the Latin alphabet. Therefore, the above exception is unnecessary and the form *Europe* should be established, which is increasingly spreading in pronunciation.

2. The use of capital letters in Albanian is quite sparing compared to other languages. Therefore, there has been no established tradition of capitalizing religious names such as *allah, perëndi, zot; bajram, kreshmë, krishtlindje, pashkë, ramazan* etc. In addition, the fact that Albania was an atheist country and where religious institutions were prohibited, had the consequence that the Albanian Orthography (1973, § 75, § 82) stipulated the writing of the above names with a lowercase letter. This issue has also been resolved today by practice: these names are generally written with a capital letter. This practice should now also be sanctioned in the spelling rules.

3. Foreign proper nouns from languages that use the Latin alphabet are also written in Albanian according to the original and not according to pronunciation, e.g.: *Albert Einstein, Goethe, Isaac Newton, Giacomo Puccini, William Shakespeare* etc. In the middle of the last century, it was decided to write them according to their pronunciation. This was due to two reasons: on the one hand, a cultural reason (the difficulty in reading foreign names due to the low cultural level of the readers) and, on the other hand, an external reason: the main source of political information and scientific literature at that time became the Russian language, in which foreign names are written in the Cyrillic alphabet, more or less according to their pronunciation, and the Albanian translator (who often knew only Russian as a foreign language) did not know the original form of the foreign personal name. Today, both of these reasons have disappeared, so this rule of the Orthography (1973, § 37) can no longer be maintained. It is time for the general rule to be applied to the Albanian language as well: in languages that use the Latin alphabet, proper

nouns of these languages are always written according to the original. This article also proposes a series of secondary rules for the writing of proper nouns from languages that do not use the Latin alphabet (use other alphabets or writing systems).